

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic

Volume 11/2 Winter 2016, p. 451-472

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9468>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: 15.02.2016

✓ Accepted/Kabul: 07.04.2016

👤 Referees/Hakemler: Doç. Dr. Oğuzhan BAŞIBÜYÜK –
Doç. Dr. Özkan GÖK

This article was checked by iThenticate.

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN KURAMSAL TEMELLERİ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Maide GÖK*

ÖZET

İnsanlık tarihi ile paralellik arz ettiği gözlemlenen şiddetin nedenleri ve sonuçları günümüzde sosyolojik yazının önemli konularından biri olmaya devam etmektedir. Çoğunlukla ampirik çalışmalara konu olan şiddet konusu, ortaya çıkış nedenlerinin ve faillerinin tespitini içeren ikili bir odaktan sürdürülmektedir. Söz konusu çalışmaların birçoğu nicel yöntemlerle gerçekleştirilmesine rağmen, çalışmaların çoğunda kurama yer verilmediği ve disiplinler arası yaklaşımlara başvurulmadığı görülmektedir. Diğer taraftan, konuya ilişkin yapılan çalışmaların çoğunun sorunun durumsal tespitine yönelik olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu nedenle bu çalışmada yaygın bir toplumsal sorun olan kadına yönelik şiddet farklı sosyolojik yaklaşımlar ve kuramlar bağlamında ele alınmakta ve şiddetin ortaya çıkışında etkili olan bireysel ve toplumsal faktörlere yer verilmektedir. Sosyalleştirme teorileri arasında yer alan; psikanalitik kuram, sosyal öğrenme kuramı, kültürel aktarım kuramı ve ekolojik kuram ve toplumsal cinsiyet kuramları arasında yer alan; feminizm, ataerkillik, erkeklik ve annelik kuramları şiddetin mikro ve makro nedenlerinin tespit edilmesinde kullanılmaktadır. Bu çalışmanın kadına yönelik şiddet başta olmak üzere şiddetin neden evrensel bir sorun olduğu, yüz yıllardır devam ettiği ve ortadan kaldırılamadığı sorularına ve nasıl ortadan kaldırılabilirliğine ilişkin ortaya çıkan tartışmalara katkı sağlaması hedeflenmektedir. Bununla birlikte, kuramsal yaklaşımlardan yoksun olan çalışmalarda şiddetin tüm boyutlarının tespit edilemediği ve sorunun çözümü için yeterince öneri geliştirilemediği gözlemlenmektedir. Bu çalışmanın bu bağlamda ileride yapılacak çalışmaların tasarlanmasına ve elde edilen verilerin yorumlanmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: şiddet, aile, kişilik kuramları, toplumsal cinsiyet kuramları, kadın.

* Yrd. Doç. Dr. Bingöl Üniversitesi Sosyoloji, [El-mek: maide023@yahoo.com](mailto:maide023@yahoo.com)

THEORETICAL BASES OF VIOLENCE AGAINST WOMEN AND SOLUTION PROPOSALS

ABSTRACT

The concept of violence's which is parallel with history of mankind causes and consequences continue to be one of the significant issues of sociological literature. The issue of violence is subject to experimental work, is continuing a dual focus, including the determination of emergence of causes and perpetrators. Although many of these studies performed with quantitative methods, the theory is not included in most of the studies and an interdisciplinary approach does not appear to apply. On the other hand, it is seen that most of the conducted studies on the subject are only made up of situational detection of the problem. Therefore, in this study as a broad social problem, violence against women is being addressed in the context of different sociological approaches and theories and individual and social factors that influence the emergence of violence are included. Located between socialization theories; psychoanalytic theory, social learning theory, cultural transmission theory and ecological theory and gender theories among; feminism, patriarchy, masculinity and motherhood theory is used to determine the micro and macro causes of violence. In this study it is aimed to contribute emerging discussions regarding violence against women, why violence against women is a universal problem and why it pursues for centuries and cannot be eliminated, and how it can be eliminated. Besides, it is observed that in the studies without theoretical approaches all the aspects of violence cannot be identified and satisfactory proposals have not been developed to solve the problem. In that context, it is thought that current study will contribute design of conducted studies in the future and interpretation of obtained data.

STRUCTURED ABSTRACT

The sensitivity of the issue of violence against women and the efforts try to make the issue invisible in the society, especially in everyday discourse that legitimizes violence makes it difficult to determine the extent of violence against women. Despite these, in recent years the visibility of violence against women in the media increased and awareness against the problem has begun. In particular, fatal incidents of violence against women have been a major reason for the understanding of the seriousness of the problem. However, it is observed that with each passing day research about violence against women has increased and female-oriented non-governmental organizations start to inform the public and this organization initiative is supported by many sectors.

In this study, the question of how violence against women is structurally built has been searched in the framework of cognitive and socio-cultural theories. In the study, it is tried to be presented that violence and abuse have biological, psychological, cognitive, and sociological theoretical bases, but in empirical studies carried out in

Turkish Studies

Turkey these theories have not been provided adequately. This gap observed in empirical studies also is leading to methodological shortcomings and makes it difficult to see the reasons and consequences of the problem as a whole. With the study it also aimed to contribute researchers as well as organizations dealing with women's issues, the commission established to ensure gender equality, law makers, and social workers to solve the problem.

In theory, focusing on structure, family structure, the interaction between family members, the functions of family, in family role sharing, description of cultural structures and institutions that legitimize violence are given. Functional perspective especially focuses on how role differentiation in the family set the relationship between sexes. According to structural theories for the remaining of domestic violence, reasons of the violence have to be identified; family's access to the social services has to be provided, compatibilizer strategies have to be used to balance in family relations, problem solving skills are brought, and anger should be taught.

Gender theories focusing on the cultural construction say that women encounter violence when they do not fulfill or neglect their responsibilities within the family and domestic workload. According to those theories, if female does not comply with the female identity and roles, it is inevitable to experience violence. According to feminist theory, violence against women takes place to preserve male's power in the family. According to feminist theory, violence emerges as a result of the male dominated social structure and gender identities shape with the discourse of man can be violent. In particular, according to the radical feminists, media and the mass media justify violence against women. Cultural acceptance of violence in certain areas of life, such as movies and sporting activities can be moved to other areas of interpersonal interaction and can lead to the use of violence against women.

Social learning theory, ecological theory, psychoanalytic theory, and cultural theory which are located between socialization theories present a viewpoint to identify the relationship between the individual and members of the communication for the emergence of violence. According to these theories, individuals learn how to behave through both experience and exposure to violence and violence is transferred between intergenerational. In particular, social learning theory also explains the relationship between the victim and the offender, and the situation of victim's revenge by using violence.

On the other hand, psychoanalytic perspective indicates that individuals who use violence against women may have some personal problems and psychological disorders. For example, according to psychoanalytic theory, individuals who use violence are widely accepted as the patient and different from other people in the community. It carries the trend to understate and to reduce criminal responsibility of those who use violence. According to biological approach which is situated on the basis of psychoanalytic theory, violence against women is associated with natural selection process. Biological and neurological factors, *such as thyroid gland problems, abnormal brain dimensions,*

Turkish Studies

hormonal problems, attention deficit disorders and head injuries are risk factors for violence.

As a result, theories make it easier to identify the status of women who are subjected to violence, psychologically assaulted or victims of sexual abuse. Socio-cognitive theory states that violence against women is associated with mental illness and this problem can be solved easily with individual therapy and counseling. On the other hand, sociological explanations on the issue are not common in the general population. According to a sociological theories, to solve the problem of violence against women in the community, social, political, economic and cultural transformations must be ensured. On the other hand, theoretical perspectives showing both causes and prevention methods of the violence make it easy to see the extent of violence against women. Without taking into account theories, researchers' definitions of violence and field studies are observed to be extremely poor. Although the experiences of women subjected to violence are very important for researchers, who carry out studies on violence against women, studies' deprivation of theoretical perspectives make it difficult to the determination of micro and macro levels of factors and to see the issue as a whole.

Keywords: violence, family, personality theories, gender theories, woman.

Giriş

Sosyolojik kuramlar dünyayı anlaşılır kılmaya ve farklı anlam sistemlerini çözümlenmeye katkı sağlayan birbiri ile bağlantılı fikirler sistemidir ve günümüze kadar birçok konuda açıklayıcı bilgiler sunmuşlardır (Neuman, 2012:76-77). Kuramın ampirik araştırmalarda çok önemli olduğunu savunan Bourdieu'ye göre “ Kuramdan yoksun ampirik araştırma kördür” (Bourdieu ve Wacquant, 2003:33). Buna rağmen, Türkiye’de her geçen gün sayıları artan kadına yönelik şiddet araştırmalarının çoğunda, araştırma ile kuram arasında bağlantı kurulmadığı, kuramın araştırmanın tasarlanmasında ve bulguların yorumlanmasında ne ölçüde önemli olduğunu araştırmacılar tarafından bilinmediği görülmektedir. Zira farklı disiplinlerde yapılan kadına yönelik araştırmalarının ön kabullerini ve araştırma sorularını oluştururken kuramı dikkate almadıkları, bu durumun araştırmaların bulgularını yetersiz kıldığı ve sorunun çözümünde öneri geliştirmeye engel olduğu gözlemlenmektedir. Söz konusu eksiklikten dolayı bu çalışmada sosyolojik, psikolojik ve biyolojik temelli kuramların kadına yönelik şiddeti nasıl açıklamaya çalıştıkları ve ne tür çözüm önerileri sundukları bütüncül bir bakış açısıyla ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Genel olarak şiddetin başlıca nedenlerini açıklamaya çalışan psikolojik, sosyolojik, nörofizyolojik ve felsefi yaklaşımlar, şiddetin nedenlerini açıklamada farklı hususlara odaklanmaktadır. Özellikle psikologlar şiddete yol açan saldırganlığı, insanın temel özellikleri arasında görmektedirler. Şiddeti insanın iki temel içgüdüsünden biri olan saldırganlığa bağlayan Freud, bu güdünün terbiye ve eğitim düzeyi ile ilişkili olarak azalıp çoğalacağına dikkati çekmektedir (Doğan, 2007:580). Biyolojik açıklamaları esas alan Hobbes’a göre ise, saldırganlık ve şiddet insanın doğuştan sahip olduğu iki niteliktir. Bu nedenle Hobbes “insan insanın kurdudur” söylemi ile insanların doğuştan saldırganlık özelliğine sahip olduklarını savunmaktadır.

Nörofizyolojik görüşe göre bütün canlılar yaşamlarını geçirdikleri çevreden aldıkları ve saldırı iletileri taşıyan uyarıcılara tepki göstererek sürdürmektedirler. Ayrıca nörofizyologlar, bu iletileri alan değişik nörolojik devrelere göre farklı saldırganlık çeşitlerinin ortaya çıktığını

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/2 Winter 2016

belirtmektedirler (Yvnes, 2005:62). Nörofizyologların odaklandıkları biyolojik nedenler; ilk olarak cinsiyet farklılıklarının şiddet üzerindeki etkisini açıklamakta önemlidir. Zira şiddet içeren eylemlerin gerek ailede gerekse toplumda daha çok erkekler tarafından sergilenmesi, biyolojik özelliklerin şiddet üzerinde etkisi olabileceğini göstermektedir. Aile içi ve kadına yönelik şiddetin önemli nedenlerinden biri olan bu durum, toplumsal cinsiyeti açıklayan doğacı-özcü bakış açısı ile benzeşmekte ve “erkektir, döver de sever de” söylemleriyle toplumda kadına yönelik şiddetin meşrulaştırılmasına neden olmaktadır.¹

Şiddetin psikolojik nedenleri daha çok içsel faktörler olarak ele alınmakta, kişilik ve karakter özellikleri bağlamında değerlendirilmektedir. Bu nedenle şiddet içeren eylemler sergileyenlerin, psikolojik rahatsızlıkları bulunan bireyler olarak tanımlandıkları görülmektedir. Psikolojik nedenlerin yanı sıra şiddetin sosyolojik analizi de şiddetin kökenlerinin anlaşılması için önem taşımaktadır. Sosyolojik yaklaşıma göre, şiddet bireyler arasındaki etkileşimler sonucunda ortaya çıkmakta ve bir öğrenme sürecini içermektedir. Sosyalleştirmenin temel araçları, biyolojik gelişim için çok önemli olmakla beraber, kişinin uygun ve doğru davranışları öğrenmesi ve değerleri içselleştirmesi için önemli işlevler üstlenmektedirler. Bireyin yaşamının farklı dönemlerinde şiddeti deneyimlediği veya tanık olduğu bir ortamda bulunması, ileride onun şiddete başvurma olasılığını artırmaktadır.

Sosyal öğrenme kuramı ile açıklanan bu durum, şiddetin taklit yoluyla öğrenildiğini ve uygulandığını göstermektedir. Şiddetin birinci dereceden öğreticileri ise şiddet uygulayanların kendi aileleri olabilmektedir. Çocuk şiddeti amaçlarını gerçekleştirmek için kullanabilmektedir. Schechter (1982) yaptığı araştırmasında, babasının annesini dövdüğünü gören erkek çocukların kendi eşlerini dövme ihtimalinin yedi kat arttığını belirtmiştir. Diğer taraftan, söz konusu çalışmada kız çocuklarının şiddeti deneyimlemeleri ile gelecekte şiddete sessiz kalma durumları ve şiddet içeren eylemlere başvurma eğilimleri arasında bir ilişki tespit edilememiştir.

Erkekler tarafından kadınlara uygulanan şiddetin nesilden nesile aktarılmasına kanıt olan bu bulgular, şiddet üzerinde cinsiyet temelli bir farklılaşmaya dikkati çekmektedir. Zira günümüzde kadına yönelik şiddet türlerinin çoğunun erkekler tarafından uygulandığı görülmektedir. Kadınlara neden şiddete maruz kaldıkları sorusu ise ancak mikro düzeyde kişilik kuramları ve makro düzeyde toplumsal cinsiyet kuramları ile açıklanabilmektedir. Şiddeti uygulayanların aile geçmişlerinin sorgulanmasına dikkati çeken, model aldığı ya da taklit etmeye çalıştığı kişilerin tespitini içeren başta sosyal öğrenme kuramı, ekolojik, psikanalitik ve kültürel kuramlar kişilik oluşumunda etkili olan faktörlerin tespiti için önem taşımaktadırlar. Genel anlamda ise ataerkil toplum yapısı, üretilen kadın ve erkek kimlikleri ve toplumda kadını ikincilleştirilen yapılara odaklanan feminist kuramlar kadının birlikte olduğu kişi tarafından neden yüzyıllardır şiddete uğradığını açıklayan söylemler içermektedir (Aşan ve Demir, 2015).

Bununla birlikte, kadına partneri ya da eşi tarafından yöneltilen şiddetin nedenlerinin birçok çalışmada ele alındığı, fakat diğer tanındıkları ya da erkekler tarafından uygulanan şiddete ise literatürdeki çalışmalarda yeterince yer verilmediği görülmektedir. Bu çalışma, bu bağlamda özellikle kadınların karşılaştıkları birden çok şiddet türünün neden ortaya çıktığını içeren kavramsal ve kuramsal bir çerçeveye yer vermektedir. Böylece bu çalışmanın ileride yapılacak çalışmalara öncülük etmesi, daha etkili çözüm yollarının tespit edilmesine ve şiddetin nedenlerinin daha görünür kılınmasına katkı sağlaması hedeflenmektedir.

¹ Doğacı-özcü bakış açısı kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıkları biyolojik ve fiziksel farklılıklara indirgeyerek açıklamaktadır.

Kadına Yönelik Şiddetin Tanımlanması ve Açılımı

Şiddet kavramı her ne kadar zihinlerde fiziksel gücün beden üzerinde kullanımını çağrıştırırsa da, daha geniş bir anlamı içeren ve birden çok sosyolojik olgu ile tanımlanabilen bir kavramdır. Fiziksel kuvvet ve güç kullanımına dayalı eylemler şiddet kavramının içeriğini göstermekle birlikte, aynı zamanda kavramın kapsamı ve boyutları konusunda tartışmalara yol açmaktadır. Şiddet, bir kişiye güç ve baskı uygulayarak kişinin eylemleri üzerindeki özgürlüğünü sınırlandırmak ve başkalarının isteklerine bağlı eylemlerin gerçekleştirilmesine olanak tanımakla birlikte, şiddete başvurma eğilimi bireyin saldırgan yapısı ile ilişkilendirilerek açıklanmaya çalışılmıştır (Yvnes, 2005:4-5). Diğer bir ifadeyle, şiddet kavramı öfke kontrolsüzlüğünü, eylemlerin sonuçlarının düşünülmeden gerçekleştirilmesini, ehlileştirilmemiş ve toplumsal bütünleşmeden uzak insan eylemlerini içermektedir. Bu nedenle Yvnes'e (2005:4) göre şiddet huzur karşıtıdır ve mevcut düzeni korumaya yönelik yasaların çiğnenmesidir.

Şiddet kavramını terminolojik anlamı ile incelediğimizde kavramın, Latince "violentia" kavramından geldiği görülmektedir. Violentia kavramı şiddet, güç, sert ya da acımasız kişilik olarak tanımlanmakla birlikte, violera eylemi ise "şiddet kullanarak davranmak, değer bilmemek, kurallara karşı gelmek anlamını taşımakta ve güç, erk, yetki, şiddet ve bedensel güç kullanımı ile ilişkilendirilmektedir" (Yvnes, 2005:5). Kavramın sözlük anlamına rağmen, farklı şekillerde ele alınması ve farklı kavramlarla ilişkilendirilmesi tek bir anlamda birleştirilmesini zorlaştırmakta ve tanımsal çeşitliliğe yol açmaktadır (İçli, 1994:20). Özellikle şiddetin sonuçlarını dikkate alarak yapılan tanımlamalara oldukça sık rastlanılmaktadır. Örneğin, Dünya Sağlık Örgütü'ne göre şiddet, bireyin kendisine ya da başkalarına kasıtlı olarak kuvvet ve gücü- eylemsel ya da tehditsel-kullanımı olarak tanımlamakta ve şiddeti psikolojik zarara yol açma, fiziksel yaralanmaya, ölüme, gelişim bozukluğuna ve mahrumiyete neden olması bakımında ele almaktadır (WHO, 2002: 4).

Dünya Sağlık Örgütü'nün bu tanımında özellikle şiddetin kasıtlı olarak yapıldığı ve kasıtsız olarak şiddetle aynı sonuçları doğuran olayların bu tanımın dışında tutulduğu görülmektedir. Diğer taraftan şiddeti başkalarını fiziksel olarak yaralama, korkutma, zarar verme maksadıyla fiziksel güce ve tehdite başvurma olarak tanımlayan ve daha çok kişiler arası şiddet biçimleriyle açıklamaya çalışanlar da bulunmaktadır (Elliott vd., 1998:13). Bu tarz tanımlamalarda yasal olmayan fiziksel eylemlere odaklanıldığı görülmektedir. Örneğin, ağır saldırılar, zorla tecavüz, gasp, dürtme ve kışkırtma gibi.

Yasal olmayan fiziksel eylemlerle bu şekilde şiddetin tanımlanması, ekonomik, cinsel, sözel ya da psikolojik şiddeti içeren birçok eylem biçiminin kavramın kapsamına alınmamasına neden olmaktadır. Zira bu tanımlalarda şiddet basit anlamıyla, "kişileri veya malları yaralamaya ya da yok etmeye yönelik doğrudan veya dolaylı eylem" olarak görülmektedir (Nieburg, 1969:43). Bu durum ise kavramın fiziksel saldırı ile eş anlamlı kullanılmasına ve acı içeren eylemler olarak tanımlanmasına neden olmaktadır (İçli, Ögün ve Özcan vd., 1995). Bu tanımlamalarda şiddet ilk olarak fiziksel güç ve kuvvet kullanarak bir başkasına zarar vermek olarak betimlenmiş olsa da, aslında fiziksel güç ve kuvvet içermeyen birçok kadına yönelik şiddet türünün görünürlük kazanmasına engel olmaktadır.

Oysa kadına yönelik şiddetin kapsamlı bir tanımını tam olarak yapabilmek ve kadınların kişisel ve toplumsal yaşamlarına nasıl etki ettiğini görebilmek için şiddetin türlerini de dikkate almak gerekmektedir. Zira şiddet farklı aktörlerin tekil ya da çoğul birbirlerine fiziksel olarak zarar verme eyleminden ibaret değildir. Ayrıca şiddet bireylerin ya da toplumların manevi ve kültürel değerlerine ve mallarına zarar verebilecek her türlü eylemi de kapsamaktadır (Michaud, 1978:20). Bu nedenle şiddet üzerine çalışmış bilim insanları ve araştırmacılar şiddetin niteliğine bakmak suretiyle birçok türü olabileceğini belirtmişler ve şiddetin daha çok fiziksel güç ve kuvvetle tanımlamaktan kaçınmışlardır. Bu nedenle Fromm (1981), şiddetin insandaki bazı eğilimlerden

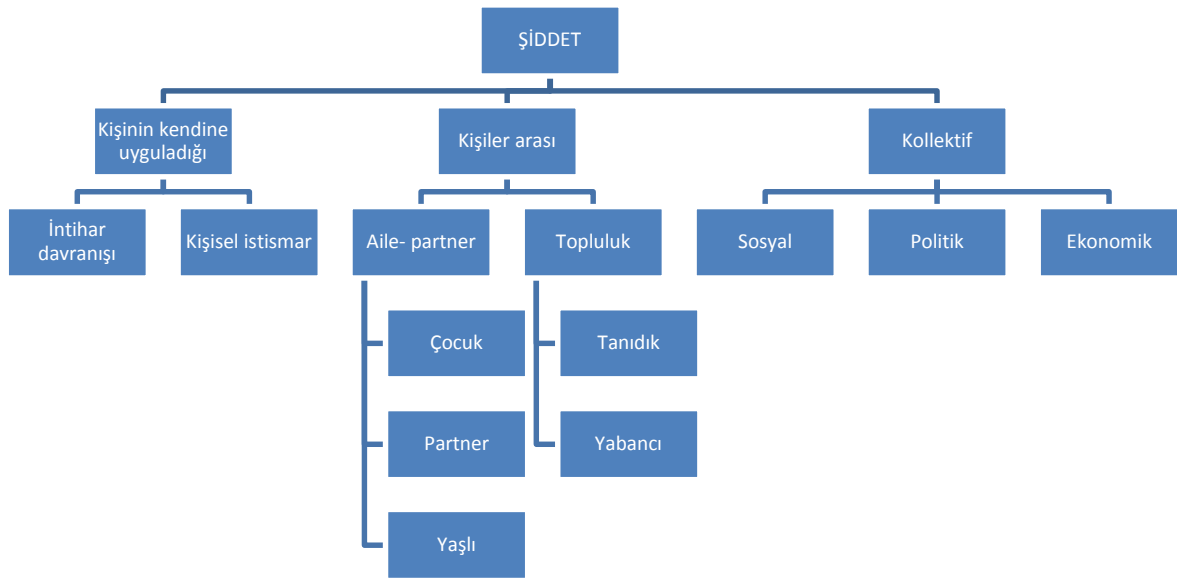
Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/2 Winter 2016

kaynaklandığını ve farklı şekillerde ortaya çıktığını belirtmek suretiyle şiddetin türlerine dikkati çekmektedir.

Şiddet türleri, kişinin kendine uyguladığı şiddet (bireyin kontrolünde ve kendine uyguladığı), kişiler arası ve kolektif olmak üzere üç ana gruba ayrılmaktadır. Söz konusu sınıflandırmada şiddet eylemini gerçekleştirenin kim olduğuna bakılmakta ve kişinin kendine uyguladığı şiddet, bir diğer şahsın veya küçük grubun uyguladığı şiddet veya daha büyük bir grubun- devlet, terörist veya militan gruplar- diğerleri üzerinde uyguladığı şiddet olmak üzere farklılaşmaktadır. Ayrıca, bu ana kategoriler kendi aralarında daha alt gruplara aşağıdaki tabloda görüldüğü gibi ayrılabilir (WHO, 2002:5).

Tablo-1. Şiddet Türleri



Kaynak: (WHO, 2002:5).

Benzer bir biçimde Dünya Sağlık Örgütü'nün şiddet türlerini sınıflandırmasında fiziksel kuvvetin ve gücün kullanılmadığı eylemler şiddet türü olarak görülmemekte ve fiziksel kuvvet ve güç kullanımı kavramları ile yapılan şiddet tanımı fiziksel, duygusal, cinsel istismarları, intihar ve kişinin kendine uyguladığı bütün istismar edici eylemleri kapsamaktadır. Çünkü bu tarz şiddet türleri doğrudan bir yaralanmaya, ölüm veya sakatlığa yol açmasa da yani doğrudan güç ve kuvvet kullanımını gerektirmese de bir tür şiddet olarak kabul edilmektedir. Kişiler arası şiddet ise aile ve yakın partnerin uyguladığı şiddet olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu şiddet türü çoğunlukla ailedeki bireyler arasında ya da yakın partner ilişkilerinde gözlemlenmekte ve çocuk, yaşlı ve yakın partner istismarını ve kötü muameleyi kapsamaktadır (WHO, 2002:5). Diğer taraftan, sadece kolektif uygulayıcıların uyguladıkları şiddet türlerine tabloda yer verildiği ve diğer aktörlerin uyguladıkları şiddet türlerinin bulunmadığı görülmektedir. Örneğin, kadınlara, çocuklara ve yaşlılara yöneltilen duygusal, sözel ve ekonomik şiddetin ve bunların sosyal, psikolojik ve fiziksel sonuçlarının dikkate alınmadığı görülmektedir.

Oysa şiddet eylemi, fiziksel, cinsel, psikolojik, yoksun bırakmayı veya ihmali de kapsamaktadır (WHO, 2002:6). Bu dört kategori daha önce belirtilen ana kategorilerden kendine yöneltilen şiddet hariç diğer kategorilerin hepsinde belli ölçülerde görülebilmektedir. Örneğin, evde çocuğa uygulanan şiddet fiziksel, psikolojik, cinsel şiddetle birlikte ihmali de içerebilmektedir. Aynı zamanda Doğan'a (2007:579) göre kolektif aktörler tarafından uygulanan ya da geniş insan birlikteliklerine uygulanan şiddet türleri gençler arasında fiziksel saldırganlığı, işyerinde cinsel tacizi ve bakım evindeki yaşlıları ihmal etmeyi de kapsamaktadır.

Kadına Yönelik Şiddetin Kuramsal Temelleri

Sosyal bilimlerde temel yaklaşımlar arasında yer alan pozitivist yaklaşım toplumsal yapının bireysel eylemleri belirlediğini savunurken, yorumsamacı yaklaşım bireyin kendi eylemlerinden sorumlu olduğunu ifade etmektedir. Eleştirel yaklaşım ise eylemlerin altında yatan iç nedenler ya da dış nedenler yerine eşitsizlik, baskı, cinsiyet ayrımcılığı gibi gizli ve saklı sorunlara dikkati çekmektedir. Bu çalışmada her üç yaklaşım temel alınarak, insan eylemlerinin altında yatan dış nedenleri açıklamaya yönelik geliştirilen pozitivist yaklaşım temelli yapısal ve kültürel kuramlara, yorumsamacı yaklaşım temelli kişilik kuramlarına ve eleştirel yaklaşım temelli toplumsal cinsiyet kuramlarına yer verilmektedir. Söz konusu kuramlar şiddetin bireysel ve toplumsal nedenlerinin kategorilendirilmesini içermektedir. Bireysel nedenler arasında; şiddet uygulayanların biyolojik ve karakteristik özellikleri, psikolojik iyi oluş halleri, değerleri içselleştirme düzeyleri ve ekonomik sorunlar ön sıralarda yer almaktadır. Toplumsal nedenler arasında, aile yapılarında görülen bozulmalar, fırsatların ve kaynakların dağıtımında gözlemlenen eşitsizlikler, kurumların işlevlerini yerine getirememeleri, işsizlik, cinsiyet ayrımcılığı ve çevre sorunları dikkate alınmaktadır.

Yapısal Sistem Sorunlarına Odaklanan Kuramlar

Yapıya odaklanan kuramlarda, aile yapısına, aile bireyleri arasındaki etkileşime, ailenin işlevlerine, aile içi rol paylaşımına, şiddeti meşrulaştıran kültürel yapılara ve kadına yönelik şiddeti detekleyen ve pekiştiren diğer kurumlara yönelik açıklamalara yer verilmektedir. İşlevsel bakış açısı özellikle ailedeki rol farklılaşmalarının cinsiyetler arasındaki ilişkileri nasıl belirlediğine odaklanmaktadır. Türkiye'de kadına yönelik şiddet araştırmalarında fiziksel şiddetin daha çok aile içinde gözlemlendiği ve aile bireyleri tarafından uygulandığı görülmektedir (UNICEF, 2008). Diğer taraftan, aile içinde şiddetin nasıl öğrenildiği ve diğer yaşam alanlarına nasıl yansıdığı söz konusu çalışmalarda ele alınmamaktadır. Oysa araştırmacılar özellikle aile içi şiddeti uygulayanların aileleri tarafından dışlanmış kişiler olduğunu savunmaktadırlar. Araştırmacılara göre ailede bireyin istismara uğraması, ihmal edilmesi ve aile içinde etkili bir iletişim kuramaması şiddet eylemlerinin ortaya çıkışını desteklemektedir (Dutton, Starzomski ve Ryan, 1996).

Kadına yönelik şiddeti artıran diğer bir nedenin ise bağımlılık ilişkisi olduğu düşünülmektedir. Zira şiddet uygulanan kişilerin büyük çoğunluğu, şiddet uygulayan kişiye özellikle ekonomik açıdan bağımlı ve muhtaç durumunda bulunmaktadırlar. Erkekler ekonomik anlamda bağımlı olan kadınlar ekonomik şiddete daha fazla uğramakla birlikte, kendi yaşamları üzerinde karar verme yetkisine sahip olamamaktadırlar. Bu durumun sürdürülmesine ise kadınların fiziksel olarak şiddete uğramaları, korkutulmaları, tehdit edilmeleri, değersizleştirilmeleri ve yalnız bırakılmaları neden olmaktadır (Bancroft & Silverman, 2002).

Bununla birlikte, yoksulluğun, işsizliğin, dışlanmanın, barınma sorununun, destek görememenin ve erkeğin toplumsal statüsünü yitirmesinin aile içi şiddete neden olduğu belirtilmektedir (DeKeseredy ve Schwartz, 2011). Shaw ve McKay (1942), suçun yüksek olduğu bölgelerde yoksulluk, nüfus artışı, sağlık hizmetleri, eğitim ve suçluluk gibi sorunlarla ilgilenecek olan kurumların yetersiz olduklarını, diğer bir ifade ile işlevlerini yerine getirmediklerini belirtmektedir. Ayrıca bu kurumlarda hizmet verecek olan kişilerin bu bölgelerin dışından gelen

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/2 Winter 2016

kişiler olmaları nedeniyle sosyal kontrolün yeterli bir şekilde sağlanmadığını da belirtilmektedir (Gold, 1987). Dobash ve Dobash ta (1979) kadına yönelik şiddet araştırmalarında tarih boyunca kadınlara yapılan fiziksel kötü davranışı meşrulaştırmış olan yasaları ve kuralları incelemişler ve kadına yönelik şiddet üzerinde yasaların etkisini ortaya koymuşlardır. Söz konusu araştırmacılara göre kadına yönelik şiddet sorununun yasalarla engellenememesinin nedeni yasaların yetersizliğinden kaynaklanmaktadır ve bu durum konuyu kamu sorunu haline getirmiştir.

Walby ise erkek şiddetinin toplumsal yapı tarafından bilinçli bir biçimde devam ettirildiğini, normlara dayalı olduğunu, toplumsal yapıyı oluşturan kurumlarca engellenmediğini ve gizli bir biçimde sürdürülmeye çalışıldığını savunmaktadır. Walby siyasi alandaki erkek egemen yapının şiddetin normal bir durum gibi algılanmasına ve şiddetin yeniden üretimine yol açtığını ifade etmektedir (akt.Görgün-Baran, 2012:420). Kadınların siyasi alanda karar mekanizmalarında yer almayışları sorunun toplumda etkili çözüm yolları ile çözümlenmesini geciktirmekte ve sorunun üretimini sürdürmektedir.

Yukarıda yapısal sistem sorunlarına odaklanan çalışmalardan hareketle (Shaw ve McKay,1942; Dobash ve Dobash,1979; Gençoğlu, vd., 2014: 649, Yücel, 2014), şiddetin ortadan kalkması için aşağıdaki önerilerin hayata geçirilmesi önem taşımaktadır:

- *Ebeveynlerin iyi rol model olabilmeleri için evlilik öncesi eğitilmeleri gerekmektedir.
- *Ailede ya da eğitim kurumlarında şiddete uğramış çocukların rehabilite edilmeleri önem taşımaktadır.
- *Aile içi iletişim sorunlarını çözmek için ebeveynlerin sorun çözme becerilerini kazanmaları sağlanmalı ve öfke kontrolü eğitimi verilmelidir.
- *Şiddete karşı kurumların ortak hareket etmesi önem taşımaktadır.
- *Kadın ekonomik bağımsızlığını kazanarak, başkalarına bağımlılıktan kurtulmalıdır.
- *Kadın siyasi alanda diğer kadınları temsil etmelidir.
- *Yaptırım gücü yüksek hukuki kuralların düzenlenmesi ve uygulanması gerekmektedir.

Kültürel Kuramlar

Şiddetin kuşaklar boyunca devam eden ve kültürel yapıya bağlı olarak ortaya çıkan bir kültür türü olarak tanımlanması kültürel aktarım kuramına dikkati çekmektedir (Köknel, 1996:22). Kültürel aktarım kültür ile ilişkili bilgi, değer ve yeteneklerin kişiden kişiye veya kültürden kültüre aktarılmasıdır. Kültürel aktarım kuramı, kişinin içinde sosyalleştiği toplumdan öğrenmiş olduğu her türlü davranış örüntüsünü ve bilgiyi gelecek nesillere aktarmasına odaklanmakta ve yapısal kuram gibi toplumsal kurumların kültür taşıyıcılığı işlevlerine yoğunlaşmaktadır. Kuşaklararası geçiş kuramı olarak da bilinen kültürel aktarım kuramı, şiddetin öğrenildiğini ve çok hızlı müdahale edilmezse ve gerekli önlemler alınmazsa sorunların nesilden nesile aktarılacağını iddia etmektedir.

Kültürel kurama göre kadın şiddetin üretiminde aktif rol oynamaktadır. Zira aile içi mahrem durumların ve sorunların her yerde konuşulmaması gerektiğine ilişkin kültürel normların kadınlar tarafından kabul gömesi ve pratiğe dönüştürülmesi şiddetin sürdürülmesine neden olabilmektedir (İskoçya Kadına Yardım Raporu, 2016). Diğer taraftan, erkeklerin korku kültürünü kullanarak kadınları egemenlik altına almak istemeleri (Kimmel, 2002) ve toplumda kadına yönelik şiddetin normalleştirilmesi sorunu daha fazla görünmez kılmaktadır. Bu nedenle, erkeklerin uyguladıkları şiddeti destekleyen ve pekiştiren diğer kurumlar, kültürel kuramların eleştirisine maruz kalmaktadır. Örneğin, kültürel kuramlarda medyanın, eğitimin, sanatın ve dinin ortaya koyduğu erkek imgesinin şiddeti meşrulaştırdığı ve normalleştirdiği tartışılmaktadır (Görgün-Baran, 2012). Kadın imgesi ise erkeğe bağımlılık ve çaresizlik üzerinden temellendirilmektedir.

Turkish Studies

Yapılan bir çalışmada (Görgün-Baran vd., 2012) kadına yönelik şiddet haberlerinin “erkek iktidarını” öne çıkaracak söylemlerle sunulduğu tespit edilmiştir. Özellikle medyada kadınların daha çok çaresiz oldukları vurgulanırken, erkeklerin rol model gösterilerek şiddet kahramanları gibi tanıtıldıkları gözlemlenmiştir.

Bununla birlikte, Shaw ve McKay (1942) yoksul kesimlerde ve gecekondu bölgelerinde suç oranlarında gözlemlenen farklılığı sosyal değerler ve sosyal kurumlar açısından açıklamaya çalışmışlar ve suçluluk oranlarının yüksek ve düşük olduğu bölgeler arasında sosyal değerler ve kurumlar açısından büyük farklılıklar olduğunu saptamışlardır. Shaw ve McKay, Chicago şehrindeki suç işleyenlerin yaşadıkları bölgeleri, şehrin haritası üzerinde işaretleyerek çalışmalarına başlamışlardır. Haritada, suç işleyenlerin şehrin merkeze yakın yerlerinde oturdukları, çoğunun yabancı uyruklu zenciler oldukları ve sosyo-ekonomik sorunlarının fazla olduğu tespit edilmiştir.

Diğer taraftan, Shaw ve McKay’a (1942) göre, sosyal kontrolün, ortak değerlerin ve suçluluğu önleyen sosyal kurumların sözkonusu olmadığı alanlarda suçlu gruplarındaki suçluluk gelenekleri bir kuşaktan diğer kuşağa kültürel aktarım yolu ile geçmektedir. Özellikle etnik yapı zamanla değişmesine rağmen, bu alanlardaki yüksek oranlardaki suçluluk kültürel aktarım ile açıklanabilmektedir. Shaw ve McKay, suçluluğun düşük olduğu bölgelerde geleneksel tutum ve değerlerde aynılık ve tutarlılık olduğunu, okul ve kilise gibi kurumlara devam etmenin önemli olduğunu ve anne ve babaların çocuklarını orta sınıf değerlerine göre yetiştirdiklerini saptamışlardır. Benzer bir biçimde Kaner (2001) de suçun yüksek olduğu bölgelerde farklılaşan ve çatışan değerlerin olduğunu belirtmektedir. Örneğin, bazı gençlere, orta sınıf değerlerine ve hedeflerine ulaşma yönünde eğitim verilirken, bazılarında da hırsızlık, olay çıkartma gibi yasal olmayan işlerin yapılması empoze edilmektedir.

Bununla birlikte, kültürel kuramlar arasında yer alan beşeri, ekonomik ve sosyal sermaye ise kadının öğrenilmiş çaresizliği neden yıllardır sürdürdüğünü açıklamak için kullanılabilir. Şiddete uğramış kadının sosyal sermaye yoksunluğu aileden destek görmediğinde ortaya çıkmaktadır. Şiddet deneyimlerini paylaşacak ve yardım alınabilecek güvenilir insanların yokluğu kadının şiddete boyun eğmesine neden olmaktadır. Zira toplumda kadının “gelinlikle evden çıkması ve kefenle dönmesi” gerektiği anlayışı güvene dayalı ve birincil ilişkileri kapsayan bağ kuran sosyal sermayenin oluşmamasına neden olmaktadır. Benzer bir biçimde kadının ekonomik anlamda maddi kaynaklara sahip olmayışı ve mesleki bilgi ve beceriden yoksunluğu, kadının yaşadığı çaresizliği artırmakta ve kadının kurtuluş ümitlerinin yok olmasına neden olabilmektedir. Ayrıca beşeri sermaye yoksunluğu, iletişim kurma ve sorun çözme becerilerinin zayıf olmasına neden olarak, şiddet içeren eylemlerin ortaya çıkışını hızlandırmaktadır. İnsanlar anlaşmazlıklarını konuşarak çözme yeteneğinden uzaklaştıklarında ve öfke kontrolü sağlayamadıklarında şiddete daha fazla başvururlar.

Bu nedenle kültürel kuramlara göre kadının eğitim alması, istihdama katılması ve başarılı kadın kimliği ile kendini tanımlaması şiddetin ortadan kaldırılması için önem taşımaktadır. Ayrıca etkili iletişim kurma yollarını öğrenme ve sorun çözme becerilerini kazandırma, beşeri sermayeyi artırarak şiddeti azaltabilmektedir. Zira şiddet uygulayanlar üzerinde yapılan bir çalışmada (Avcı ve Güçray, 2010), söz konusu kişilerin ailelerinde problem çözme, iletişim ve duygusal tepkiler konusunda önemli bir birikime sahip olmadıkları görülmüştür. Bu nedenle yapısal kuramlar gibi kültürel kuramlar da ailenin çocuğa aktardığı beşeri ve sosyal sermayenin önemine dikkati çekmektedirler. Ayrıca, kadına yönelik şiddetin ortadan kalkması için medyanın etkili bir söylem dili geliştirmesi gerektiğini, siyasi kurumların yeni düzenlemeler yapmalarını, eğitim kurumlarının ders kitaplarından başlamak üzere daha eşitlikçi toplumsal cinsiyet rol tutumlarını benimsetmelerini ve kurumlar arası işbirliğini önermektedirler.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/2 Winter 2016

Toplumsal Cinsiyet Kuramları

Toplumsal cinsiyet kuramlarına göre şiddetin kökenleri toplumda kadın-erkek kimliklerinin inşasında, ilişkileri belirleyen erkek egemenliğinde ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinde yatmaktadır. Kadın dişliliği, eve bağlılığı ve bakım hizmetleri ile değerlendirilmektedir. Connel'e göre hegemonik erkeklik kimliği şiddet, kadın düşmanlığı, fiziksel sertlik ve otorite gibi niteliklerle tanımlanmaktadır (Görgün-Baran, 2012:422). Duygusalının olumsuz bir erkek niteliği olarak algılandığı hegomonik erkek kimliğinde, kadın üzerinde otorite kurmak önem taşımaktadır, aksi takdirde erkek "erkeklik kimliğine" zarar geleceği endişesi ve değersizleştirileceği korkusu taşımaktadır. Türkiye'de yapılan bir araştırmada (Gençoğlu vd., 2014) erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla şiddet eğilimli oldukları tespit edilmiştir.

Araştırma bulguları ile benzer bir biçimde kadınların ve erkeklerin şiddeti farklı algıladıkları ve şiddetin erkek iktidarını inşa yöntemlerinden biri olduğu kabul edilmektedir. Toplumun ataerkil yapıyı koruma ve yeniden üretme isteği ise kadına yönelik şiddet için riski artırmaktadır (Görgün-Baran, 2012:422). Zira eril iktidar eşler arasındaki ilişkilerde gücün kullanımına dayanmakta ve ilişkilerde erkeklerin kadınları baskı altına almasına neden olabilmektedir.

Diğer taraftan, toplumun aile içi şiddete karşı izlediği tutum ve gösterdiği tepkinin biçimi yakın ilişkilerde de şiddetin kabul edilip edilmeyeceğini belirleyebilmektedir. Özellikle erkeğin hane içinde toplum tarafından meşrulaştırılan iktidarını sürdürme isteği kadına ya da çocuğa yönelik şiddeti artırmaktadır. Bu nedenle Arendt'e (1969) göre güç ve kontrol sağlama şiddetin en önemli nedenlerinden biridir ve insan gücün sınırlandığı yerde şiddete başvurmaktadır. Bu görüşü esas aldığımızda şiddet kuvvetli olanın zayıf üzerindeki tahakkümüdür. Toplumun genelindeki hiyerarşik güç dağılımı aile içerisindeki ilişki biçimlerini de belirlemekte ve kişilerin eylemleri üzerinde kontrol sağlamaktadır. Kontrolün amacı ise çoğunlukla erkeklerin kadınları istedikleri şekilde yönetme isteğidir.

Diğer taraftan kadın gerek ailede gerekse de toplumsal yaşamda diğer kadınların çaresizliğine tanık olurken, çaresizliğin ne olduğunu öğrenmektedir. Kadın şiddetle ve istismarla her karşılaştığında çaresizliği tekrar hatırlamakta ve mevcut duruma istemeden itaat etmek zorunda kalmaktadır. Ataerkil düzenin yol açtığı bu durum kadının özel alana hapsedilmesine ve aile içi rollerle sınırlandırılmasına neden olmaktadır (Aktaş, 2013). Diğer taraftan, geleneksel rollerin dışına çıkmak isteyen ya da bu rolleri sorgulayan kadınlar, şeytan, cadı, büyücü gibi aşağılayıcı söylemlerle karşılaşmakta ve dışlanmaktadırlar. Kadının her şeye boyun eğmediğinde değersizleştiren toplum, kadının psikolojik birçok rahatsızlıkla mücadele etmesine neden olmaktadır (akt. Gökaya, 2015:240).

Bununla birlikte, cinsiyet temelli iş bölümü, kadına yönelik şiddetin en önemli nedenlerinden biri olabilmektedir. Zira toplum, annelik rolü nedeniyle kadını çocuğun ve eşin fiziksel, sosyal ve psikolojik üretiminden sorumlu tutarken (Chodorow, 1999:262), erkeğin soğukkanlı, acımasız ve sert olması gerektiğini öğretmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin kadına yüklediği iş yükünün ve sorumlulukların yerine getirilmemesi durumunda ailede kadına yönelik şiddet artmaktadır. Ayrıca üreme organları ile tanımlanan ve neslin devam ettiricisi olarak görülen erkek, cinsel iktidarını korumak için cinsel taleplerinin karşılanmaması durumunda da kadına şiddet uygulayabilmektedir. Bu nedenle Homans, insanların beklentileri boşa çıkınca öfkelenediklerini ve saldırganlaştığını dile getirmektedir (Wallace ve Wolf, 2004:427). Özellikle kadının çocuğun, eşin ve bakıma ihtiyaç duyan diğer aile bireylerinin bakım işlerinin tek sahibiymiş gibi algılanması bu sorumlulukların yerine getirilmediğinde eşin şiddet uygulamasını haklı göstermek için kullanılabilir.

Turkish Studies

Toplumsal cinsiyet rollerinin yol açtığı bu durumu, Chodorow kadın ve erkeğin toplumsal cinsiyet rollerinin farklılaşma süreci, “anneden ayrılma, bireyleşme, bağımsız olma”, olarak ele almaktadır. Chodorow’a göre (1978: 49), kız çocuk anne ile özdeşleşip annenin sorumluluklarını yerine getirmeyi öğrenirken, erkek çocuk anneden ayrı ve bağımsız olmayı öğrenmektedir. Erkek çocuklar kendilerini annelerinden ayırmak ve özerklik geliştirmek için cesaretlendirilirken; kız çocuklar anneleriyle daha yakın ilişkiler geliştirilmeleri konusunda cesaretlendirilmektedirler. Bu durum kadının anneye duygusal bağımlı bir benlik inşa etmesine neden olurken, kadın bağımlı, ilişkisel ve duygusal olarak yeniden üretilmektedir. Bu nedenle, Chodorow’a göre kadın özdeşim kurup, duygusal bağlar oluşturduğu anne ile bağlılığını evlendikten sonra eşi ile devam ettirmek istemektedir.

Diğer taraftan, kadınlar erkeklerle yeterince duygusal paylaşımında bulunamaması durumunda, anne sevgisini bulabilecekleri ve yeniden yaşayabilecekleri başka çözüm yolları aramaktadır. Bu çözüm yollarından ilki kadınlarla ilişki kurmak, diğeri ise çocuk sahibi olup kendi çocuğuyla eksikliğini hissettiği duygusal boşluğu doldurmaktır (Donovan, 2013:213). Chodorow’a göre kadın anne sevgisi aradığı eşinden istediği sevgiyi bulamama durumunda aynı sevgiyi çocuk doğurarak telafi etmeye çalışmaktadır. Anneliğin yeniden üretimi ile ilişkilendirilen bu durum (1999:260-2), kadına yönelik şiddetin Türk toplumundaki nedenlerinden bir diğerini ortaya koymaktadır. Zira erkek hem annesinin hem de eşinin duygusal ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışırken, çoğunlukla eşin ve annenin kıskançlık duyguları arasında kalarak eşe karşı farklı şekillerde şiddet uygulayabilmektedir.

Toplumsal cinsiyet kuramları kendi içinde çelişki barındıran birçok durum da içermektedir. Zira erkek üreme, kendisine bağımlı olanları koruma ve akrabalarını geçindirme nitelikleri ile tanımlanırken (Görgün-Baran, 2010:240-41), kadına yönelik ve aile içi şiddetin uygulayıcılarının çoğunlukla erkek olması niteliklerle uyuşmayan durumlarında gözlemlenmesine neden olmaktadır. Erkek, eşini tehlikelerden korumak yerine fiziksel şiddet uygulamakta, ekonomik kaynaklardan ve fırsatlardan mahrum bırakarak ekonomik şiddete ve küçük görüp aşağılayarak duygusal şiddete uğramasına neden olabilmektedir.

Toplumsal cinsiyet kuramlarının kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin çözüm önerileri kadını ikincileştiren ve erkeği üstün kılan kültürel yapıların sorgulanmasına dayanmaktadır. Zira kadınların farklı alanlardaki tüm ilişkileri geleneksel beklentiler ve önyargılarca düzenlenmiştir. Toplumdaki kadın kimliğinin üretimini sosyo-kültürel yapı ile ilişkilendiren Chodorow’a göre kadının toplumsal cinsiyet rolleri geleneksel yapı tarafından üretilmektedir. Chodorow’a (akt.Aktaş, 2013) göre erkekler biyolojik anneliğin dışında kadınların toplumsal cinsiyet rollerini üstlenmedikçe, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin sonucunda ortaya çıkan tabakalaşmayı sürdürmeye devam edeceklerdir. Özellikle kadının çalışma hayatı ile artan iş yükü, ikinci vardiyanı oluşturan ev içi iş yükünü ihmal etmesine neden olabilmektedir. Çalışan kadınların artan iş yükü karşısında yaşadıkları sorunları dikkati almayan bakış açıları, eğitilmiş kadınların daha fazla şiddet gördüğü tartışmalarına yol açmaktadır. Oysa geleneksel rollerinden sıyrılamayan çalışan kadınların maruz kaldıkları baskının ve şiddetin eğitim görmeleri ile ilişkili olmadığı düşünülmektedir.

Feminist Kuram

Şiddetin nedenlerini tespit etmeye yönelik ilk çalışmalarda araştırmacıların Parsons gibi eylemlerin altında yatan biyolojik özelliklere yoğunlaştıkları görülmektedir. Daha çok istatistikler üzerinden yapılan söz konusu çalışmalarda genetiğe, hormonlara, bireyin ruh ve beden rahatsızlıklarına bağlı olarak şiddetin nedenleri ortaya konmaya çalışılmaktadır. Daha sonraları ise kadına yönelik şiddetin 1970’lere kadar Batı ülkelerinde hem nitel hem de nicel çalışmalara konu olduğu görülmektedir. Söz konusu çalışmalarda şiddetin en önemli nedenleri, biyoloji,

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/2 Winter 2016

psikopatoloji ve sosyal çevre ile ilişkilendirilmiştir. Son otuz kırk yıldır eleştirel yaklaşımı esas alan feministler yeni metodolojik ve kuramsal bakış açıları ile konuyu ele almaya başlamışlardır. Ayrıca feministler ekonomik, kültürel, cinsel ve ilişkisel üstünlüğü açıklayan güç ve erkek egemenliğini şiddetin temelinde yatan en önemli nedenler arasında görmüşlerdir (Hyde-Nolan ve Juliao, 2011; Toffanin, 2011:18).

Feministler, erkek egemenliğine dayanan ataerkilliği, erkeklerin kadınları baskı altında tuttukları ve kendilerine boyun eğdirdikleri bir alan olarak tanımlamaktadırlar. Feministlere göre ataerkil düzene kadınlar bazen direnirler, çoğu zaman ise ya katlanır ya da aktif bir şekilde kendilerinin altta yer almalarına katkıda bulunmaktadır. Radikal feministlere göre bu durumun nedeni erkek egemenliği ve erkeklerin kadınlara hükmetme isteğidir. Kadınların ezilmişliklerinin nedeni kadının aşkla, cinsellikle ve annelikle tanımlanmasından kaynaklanmaktadır (Donovan, 2013:267-321). Kültürel feministlere göre ise kadının ezilmişliğinin altında kadının emeğinin sömürsü yatmaktadır. Bu nedenle ev işlerini ücretlendirmeyi önermektedirler (Donovan, 2013:69-127). Böylece kadına yönelik uygulanan ekonomik şiddetin ortadan kaldırılabilceği düşünülmektedir.

Bununla birlikte, feminist kurama göre kadına yönelik şiddet erkeğin aile içinde gücünü ve iktidarını korumak istemesinin sonucu olarak ortaya çıkabilmektedir. Diğer bir ifade ile şiddet, erkeğin baskın olduğu sosyal yapının sonucu olarak ortaya çıkmakta ve toplumsal cinsiyet kimlikleri erkeklerin şiddet uygulayabileceği söylemi ile şekillenmektedir. Radikal feministlere göre medya ve kitle iletişim araçları söz konusu söylemler aracılığıyla kadına yönelik şiddeti meşrulaştırmaktadır. Şiddetin filmler ve sportif karşılaşmalar gibi yaşamın belirli bazı alanlarında kültürel kabulü, kişilerarası etkileşimin diğer alanlarına taşınabilmekte ve kadına yönelik şiddetin kullanımına neden olabilmektedir (Dekeseredy ve Schwartz, 2011:12-13).

Sonuç olarak, feminist gruplar kadının ezilmişliğini önlemeye yönelik çözüm arayışlarına odaklanırken, eşitlik içeren uygulamaların hayata geçirilmesini ve ataerkil düzenin ortadan kaldırılmasını gerekli görmüşlerdir. Özellikle varoluşçu feministler kadının mevcut durumunu algılamayacak kadar farkındalık düzeylerinin düşük olduğuna dikkati çekmiş, kadınların bilinçlendirilmesini gerekli görmüşlerdir (Donovan, 2013:223-265). Zira erkeğe bağımlı kalmak ve şiddet kaderi gibi görmek şiddetin sorgulanmamasına, şiddet gören kadının soruna karşı duyarsızlaşmasına ve tükenmişlik hissi ile hayatına devam etmesine neden olabilmektedir.

Çok Disiplinli Bütünleştirilmiş Kuramlar

Bütünleştirilmiş kuramlar ihmalin, istismarın ve şiddetin nasıl öğrenildiğini ve bir bireyden ya da gruptan diğerine nasıl geçtiğini açıklamaya çalışmaktadırlar. Biyolojik, nörofizyolojik, psikolojik ve sosyolojik birçok açıklamaya yer veren bütünleşik kuramlar, şiddetin bireysel nedenlerine yoğunlaşmaktadırlar. Aşağıda psikanalitik kuram, sosyal öğrenme kuramı ve ekolojik kuram sosyo-bilişsel temelli üç kuram olarak ele alınmaktadır.

Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuram, bireyin içsel psikolojik süreçlerini dikkate alarak, özellikle istismar içeren eylemlere neden ihtiyaç duyduğunu ve bunları nasıl benimsediğini açıklamaktadır. Bebeklik döneminden itibaren davranış ve gelişimin güçlü bilinç dışı dürtülerce yönlendirildiğini savunan Freud, gözlemlenen saldırganlığa, cinselliğe, anal kişiliğe ve bilinçaltında yer alan isteklere bağlı olarak insan eylemlerinin nedenlerini açıklamaya çalışmıştır. Freud'un insanın sahip olduğu yıkıcı doğasına ve davranış potansiyellerine ilişkin açıklamaları yıllarca kabul görmüş ve şiddet eylemlerinin hastalıklarla ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır (Köknel, 1996:29-31; Miller, 2008:155).

Turkish Studies

Freud, eros (cinsellik, muhafaza, sevgi, yaşam güçleri, kolektif yaşam için girişimde bulunma) ve yıkıcı içgüdü (saldırganlık, bağları koparma, ölüm korkusu, nefret) olmak üzere iki temel içgüdü olduğunu belirtmektedir (Miller, 2008:157-158). İnsanlar doğdukları andan itibaren bu içgüdülerin uyarılması sonucu bazı ihtiyaçları bulunmaktadır. İhtiyaçların karşılanması ise diğerleri ile ilişki kurmayı gerektirmektedir. Çocuğun ihtiyaçlarını karşılayan arasındaki etkileşim süreklilik ve tutarlılık gösterirse, çocuk güvene dayalı ilişkiler geliştirmektedir. Aksi takdirde dünyayı risk dolu olarak algılamaktadır. Duygusal yaşamın sağlıklı bir biçimde inşa edilmesini sağlayan bu durum bireyin kendine güven kazanmasına ve korkularını yenmesine yaşamı boyunca etki etmektedir (Ulusoy, 2012:370-3). Bu nedenle Zosky'ye göre eşine ya da partnerine karşı şiddet uygulayan erkekler yaşamlarının ilk yıllarında yeterince beslenemeyen ve ihtiyaçları karşılanamayan kişilerdir (akt.Hyde-Nolan ve Juliao, 2011:6-7).

Psikanalitik kuram erkeğin yetişme tarzına ve nasıl şiddet uygulayan biri olduğuna ilişkin açıklamalar da sunmaktadır. Babanın DNA'sı ile ailede şiddet görüp görmediği ilk olarak psikanalistlerin yoğunlaştıkları sorulardır. Bununla birlikte, kişilik sorunları olan, kendini kontrol edemeyen, madde bağımlılığı olan, kin ve nefret duyguları ağır basan ve kendini yetersiz ve güçsüz gören erkeklerin evde daha fazla şiddet uyguladıkları belirtilmektedir (Holtzworth- Munroe ve Stuart, 1994).

Bununla birlikte, psikanalitik kuram, kişilik gelişim süreçlerine ve fiziksel farklılıklar temelinde şekillenen toplumsal cinsiyet kimliklerine ilişkin açıklamalarda bulunmaktadır. Kurama göre çocuk aile bireylerinden öğrendiklerini kabul etme, içselleştirme ve eyleme dönüştürme şeklinde üçlü bir süreci takip etmektedir (Görgün-Baran, 2012:415). Ebeveynlerin çocuğu tehlikelerden koruma isteği, çoğu zaman çocuğa şiddet içeren savunma biçimlerinin öğretilmesine de neden olabilmektedir. Söz konusu savunma mekanizmaları bireyin bilinçaltında yer edinecek fiziksel, duygusal ve cinsel istismara yol açabilmekte ve şiddet eylemlerinin artmasına da neden olmaktadır.

Bundan hareketle Freud kuramında zihnin bilinçdışı, bilinçöncesi ve bilinç olmak üzere üç aşamada incelenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bilinçdışı, toplumda kabul görmeyen, bastırılan ve gözlenemeyen duygulardan ve düşüncelerden oluşmaktadır. Bilinçdışına atılan duygu ve düşünceleri ise bireyin eylemlerini belirleyebilmekte ve davranışlarını etkilemektedir. Bilinçöncesi düşünceler zihinsel imgeler ya da hayal gücü ile zihinde yer edinebilmekte ve dile yansıtılarak bilinçli hale gelebilmektedir. Bilinçten silindiği varsayılan uyarıların ve çağrışımların zihinde yeniden yer bulması ile ortaya çıkan duygu ve düşünceledeki değişimler bireyin yaşam deneyimlerini oluşturmaktadır (Miller, 2008:168-169).

Özellikle travmanın bilinçaltında bulunan bazı uyarıcıları tekrar harekete geçirerek, travma sonrası birçok davranış bozukluklarını ortaya çıkardığı belirtilmektedir. Zira travma sonrası istismara uğrayanların çok büyük acı çektikleri ve travmatik olayın beyinde salgıladığı kimyasal maddenin sürekli zihinde bir savaş-kaç süreci başlattığı belirtilmektedir (Hyde-Nolan ve Juliao, 2011:8). UNICEF'in 2008 yılında Türkiye'de yaptığı bir araştırmada cinsel istismara uğrayan erkek çocukların tramva sonrası intikam hırsı ile dolu oldukları ve "ben de ona yapmak isterdim" şeklinde cevap verdikleri gözlenmektedir.

Psikanalitik kuram erkeğin şiddete daha fazla eğilimli olmasını her ne kadar kişisel özellikler, bedensel ve ruhsal hastalıklarla ilişkilendirirse de bu bakış açısından dolayı çok fazla eleştiri almaktadır (İskoçya, Kadına Yardım Raporu, 2016). Zira erkek zihinsel olarak hasta kabul edildiğinde neden eşi ya da partneri dışında kimseye saldırmadığını kuram açıklayamamaktadır. Bununla birlikte, zihinsel olarak rahatsız olduğu düşünülen birçok kişinin çevreye hiç zarar vermedikleri ve şiddet içeren eylemlerde bulunmadıkları gözlemlenmektedir. Ayrıca Kantor ve Straus'a (1987) göre, cinsel istismarın %76'sının madde bağımlılığı olmayan kişiler tarafından

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/2 Winter 2016

gerçekleştirilmesi madde bağımlılığı ile şiddet arasındaki ilişkiyi açıklamak için yeterli olmadığı gibi, şiddet görmediği halde şiddet uygulayanların varlığı kalıtımın şiddet üzerindeki etkisinin zayıf olduğunu göstermektedir. Bu nedenle Kelly'ye (1999) göre, şiddetin kalıtımla geçtiğini düşünmek, şiddet içeren eylemleri basitleştirmek ve şiddetin karmaşık nedenlerini görmemektir.

Freud kuramında kadını histerik, eksik, salt cinsel güç veya varlık olarak tanımlarken, erkeği tamamlanmış, egemen ve aktif olarak tanımlamıştır. Kadını erkek egemenliğinde görmüş ve erkeğe teslimiyeti ile tanımlamıştır. Diğer taraftan, insanın eylemlerinin nedenlerini içgüdü ve şartlı reflekslere indirgemıştır. Bu nedenle Donovan (2013:185) kadına ilişkin geliştirilen ve mutlak bilimsel bilgi olarak yansıtılan her türlü bilimsel veriye kuşku ile bakılmasını ve reddilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramının öncüsü olan Bandura sosyal-davranışçılık yaklaşımı ile şiddetin öğrenilen bir eylem olduğunu savunmaktadır. Bandura bireyin davranışlarının ortaya çıkışında edimsel koşullanmanın, model alma ve taklit etmenin önemli olduğunu ifade ederken, sosyal öğrenme sürecinin bilişsel süreçleri içerdiğini belirtmektedir. Model almada birey gözlediği kişinin çevreden olumlu dönüt aldığı ve başarılı olduğu davranışlarını alırken, taklit yoluyla öğrenmede gözlenen kişinin tüm davranışlarının benimsenmesi mümkündür (Bandura & Walters, 1963).

Bandura sosyal öğrenme kuramında insanların en iyi biçimde başkalarının davranışlarını gözleme ve taklit etme yoluyla öğrendiklerini savunmaktadır. Bireyler tarafından birtakım davranış kalıpları geliştirilirken diğer bireylerin davranış biçimleri örnek olarak alınmakta ve kendi davranışı olarak uygulanmaktadır. Bandura'nın sosyal öğrenme kuramına göre bireyler sosyal çevreden kendileri için uygun olan davranış modellerini seçmektedirler. Yapılan bir çalışmada (Tahiroğlu vd., 2009) erkek çocukların kız çocuklardan daha fazla şiddete maruz kaldıkları ve erkek çocukların oyuncaklarının bile onların zihinlerinde şiddetin yer almasına neden olduğu belirtilmektedir. Bu durum ise şiddetin hem gözlem yoluyla hem de bilişsel bir süreç aracılığıyla öğrenildiğini göstermektedir.

Sosyal öğrenme kuramı ile kadına yönelik şiddet incelendiğinde ise, şiddet uygulayanın aile başta olmak üzere yakın ya da uzak çevresinde şiddet eylemlerini öğrendiği kabul edilmektedir. Erkeklerin daha fazla şiddet uyguladıkları göz önünde bulundurulduğunda, şiddeti babalarından öğrendiklerini düşünmek hatalı bir tespit olabilmektedir. Özellikle annenin çocuklarına uyguladığı şiddet türleri şiddetin sürdürülmesine yol açmaktadır. Kadının neden şiddet uyguladığı ise birden çok faktör ile açıklanabilmektedir. Kadının şiddet eylemini öğrendiği ilk olarak kabul edilmekle birlikte, kadının hormon seviyelerindeki aylık değişimlerin ve yaşam tatmin düşüklüğünün öfke kontrolünü sağlamakta zorlanmasına neden olduğu bilinmektedir. Benzer bir biçimde, Goffman insanların ötekileştirilmelerinin onları şiddete ittiğini ifade etmektedir (Wallace ve Golf, 2004:315-327). Bu bağlamda kadının toplumdaki ikincil konumunun ve ailede değersizleştirilmesinin kadını şiddete ittiği tahmin edilmektedir. Kadın kendini değersizleştirilenlere karşı tepki vermekten korktuğunda, sorunu çocuklarına yansıtarak onlara şiddet uygulayabilmektedir.

Sonuç olarak, Bandura'ya (1977) göre şiddet öğrenildikten sonra birey yeniden üretme aşamasında gözlemediği davranışları kendi kendine tekrar etmektedir. Bu aşamada bireyin bazı eylemleri gerçekleştirilmeden hayal ettiği düşünülmektedir. Motivasyon aşamasında ise model alınan yaptığı davranışlar sonucunda çevreden olumlu dönütler alır ise bu davranışların yapılma sıklığı artmaktadır. Ayrıca, Bandura çocukta bağımlılık ve saldırganlık davranışının görülmesinin sadece pekiştiricilerle açıklanmasına karşı çıkmakta ve saldırganlığında başkalarının davranışlarının model alınıp taklit edilmesine bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Böylece Bandura, insanların

Turkish Studies

sadece pekiştireçlere tepki veren hayvan gibi pasif ve eylemlerini düşünemeyen varlıklar olmadıklarını savunmaktadır.

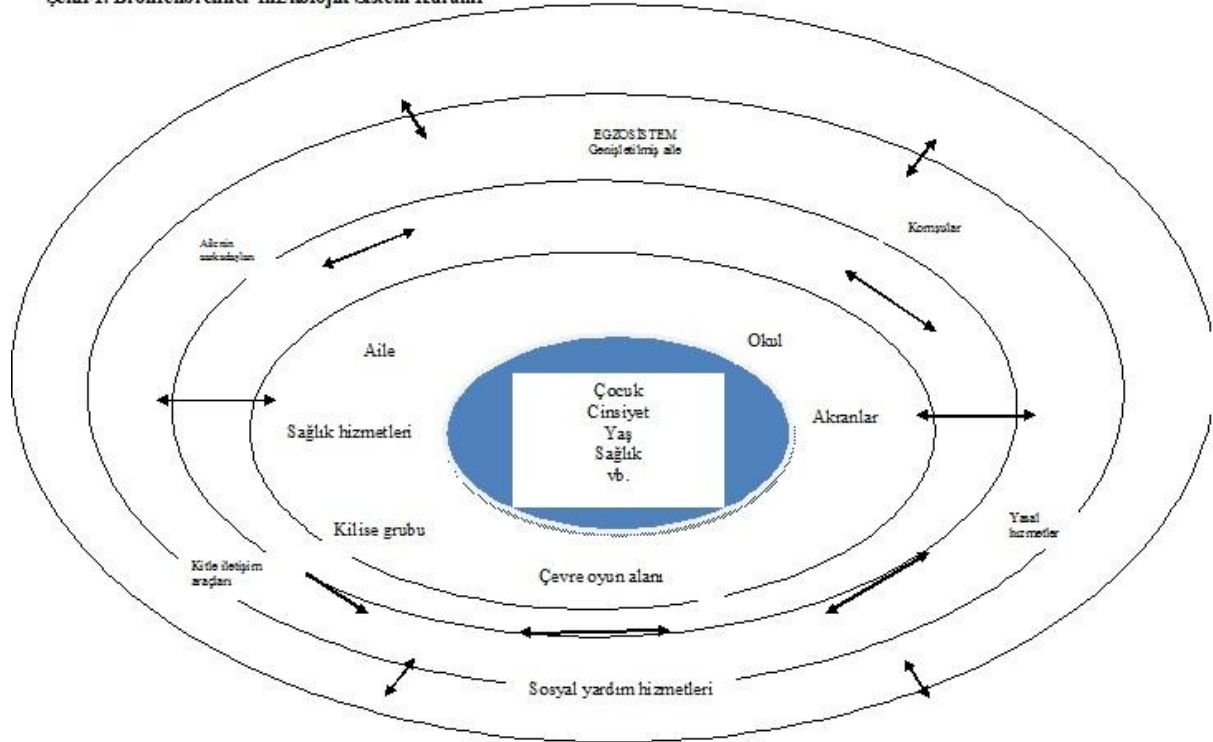
Ekolojik Sistem Kuramı

Bronfenbrenner'in ekolojik sistemler kuramı sosyo-kültürel kuram veya biyoekolojik sistemler kuramı olarak da tanımlanmaktadır. Kuram sosyal çevreye önemli bir yer vermekle birlikte, bireyin içinde yer aldığı bütün alanları dikkate almaktadır. Ekolojik kurama göre bireylerin sosyal çevrelerinde karşılaştığı fırsatlar onların davranış ve gelişimlerini etkileyen faktörlerdir. Ayrıca yaşamda stres yaratan durumlar bireyin eylemleri üzerinde etkiye sahip olmaktadır (akt Ulusoy, 2012:374).

Bununla birlikte, ekolojik model, davranışın bireyler ve onların sosyal çevreleri arasındaki etkileşimle şekillendiğini öne sürmektedir. Kurama göre kişilik gelişimi aşağıda belirtilen toplumsal kurumların etkileşimlerinin bir sonucudur ((Dockrell ve Messer,1999; Edelson, 2000):

- * Mikrosistem- yakın çevredeki aile, arkadaşlar ve meslektaşlar ile etkileşim.
- * Mezosistem- bireyi etkileyen ev ve okul gibi yakın çevredeki diğerleri arasındaki etkileşim.
- * Exosistem- politika belirleyiciler, işverenler, okul yönetim kurullarının bireyin hareketleri üzerindeki etkisi.
- * Makrosistem- bireyin davranışı hakkında geniş tutulan kültürel davranışların ve inançların etkisi.

Şekil-1. Bronfenbrenner'in Ekolojik Sistem Kuramı



Kaynak: (Dockrell ve Messer,1999:139).

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 11/2 Winter 2016

Ekolojik görüşe göre kadına yönelik şiddetin nedenleri çok karmaşık ve içe içe geçmiştir. Kadının yaşının küçük olması kadının erkek karşısında güçsüz görünmesine neden olurken, kadının sosyal hizmetlerden yararlanamaması, medyanın erkek iktidarını meşrulaştırması, kadının şiddetle karşılaştığında birincil ve ikincil ilişkilerden destek alamaması ya da şiddet görmesi, ailede ve okulda rol model alınan kişilerin şiddet içeren eylemlerde bulunması şiddetin en önemli nedenleri arasında sayılmaktadır. Ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri de şiddeti artıran en önemli nedenler arasında sayılabilmektedir. Toplumsal cinsiyet kimliklerine ve rollerine bağlı olarak ortaya çıkan kadına yönelik şiddete neden olan bazı sorunlara aşağıda yer verilmektedir (Bograd, 1988).

- * Kadının itaat etmek istememesi ve çok söylenmesi,
- * Kadının eşini ya da partnerini kız arkadaşları konusunda ve maddi konularda sorguya çekmesi,
- * Saatinde yemeğin yapılmamış olması veya istenilen şekilde yapılmaması,
- * Kadının cinsel ilişkiye girmek istememesi,
- * Kadının aile içi rollerini ve ev içi iş yükünü ihmal etmesidir.

Kısaca, ekolojik kurama göre birey kendisini saran dört çevreye sahiptir. Sosyo-kültürel çevrenin merkezinde bireyin kendisi yer almaktadır. Mikro sistemde bireyler arası ilişkilerde en yakın fiziksel etkileşim düzeyinin olduğu yakın çevredeki aile, arkadaşlar ve meslektaşlar yer almaktadır. Mezosistemde ise birey üzerinde etkiye sahip olan ev ve okul gibi yakın çevre unsurları arasındaki etkileşim sözkonusudur. Egzosistem ise bireylerin bazen ilişkiye girdikleri sosyal çevreyi ifade etmektedir. Son olarak makrosistem bireyin davranışı hakkında geniş tutulan kültürel davranış ve inançlar gibi kurumsal örüntülerdir (Ulusoy, 2012:374).

Sonuç

Kadına yönelik şiddet konusunun hassasiyeti, toplum tarafından görünmez kılınma çabaları ve özellikle de şiddeti meşrulaştıran gündelik söylemler kadına yönelik şiddetin boyutlarını tespit etmeyi zorlaştırmaktadır. Bunlara rağmen, son yıllarda kitle iletişim araçları ve medya kadına yönelik şiddetin görünürlüğünü artırmış ve soruna karşı duyarlılık oluşturmaya başlamıştır. Özellikle kadına yönelik şiddet olaylarının ölümle sonuçlanması sorunun büyüklüğünün anlaşılması için önemli bir neden olmuştur. Diğer taraftan, kadına yönelik şiddet araştırmalarının her geçen gün arttığı ve kadın odaklı sivil toplum kuruluşlarının kamuoyunu bilgilendirme ve örgütlenme girişimlerinin birçok kesimden destek gördüğü gözlemlenmektedir.

Bu çalışmada kadına yönelik şiddetin nasıl inşa edildiği sorusuna yapısal, çok disiplinli ve kültürel kuramlar çerçevesinde cevap aranmıştır. Çalışmada, şiddet ve istismarın biyolojik, psikolojik, bilişsel ve sosyolojik kuramsal temellerinin olduğu, fakat özellikle Türkiye’de yapılan nicel çalışmalarda bu kuramlara yeterince yer verilmediği ortaya konmaya çalışılmıştır. Ampirik çalışmalarda gözlemlenen bu boşluk aynı zamanda metodolojik yetersizliklere de yol açarak sorunun bir bütün olarak nedenlerini ve sonuçlarını görmeyi zorlaştırmaktadır. Çalışmanın, araştırmacıların yanı sıra kadın sorunlarını ele alan kuruluşlara, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak üzere kurulan komisyonlara, yasa düzenleyicilere ve sosyal çalışmacılara sorunu çözmeye katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Yapısal sistem sorunlarına odaklanan kuramlarda, aile yapısına, aile bireyleri arasındaki etkileşime, ailenin işlevlerine, aile içi rol paylaşımına, şiddeti meşrulaştıran kültürel yapılara ve kurumlara yönelik açıklamalara yer verilmektedir. İşlevsel bakış açısı özellikle ailedeki rol farklılaşmalarının cinsiyetler arasındaki ilişkileri nasıl belirlediğine odaklanmaktadır. Yapısal

Turkish Studies

kuramlara göre ailede kadına yönelik şiddetin ortadan kalması için, şiddetin nedenleri tespit edilmeli, ailenin sosyal hizmetlere erişimi sağlanmalı, aile içi ilişkileri dengede tutmak için uyumlaştırıcı stratejiler kullanılmalı, sorun çözme becerileri kazandırılmalı ve öfke kontrolü öğretilmelidir.

Sosyo-kültürel yapıya odaklanan toplumsal cinsiyet kuramları ise kadının ev içi iş yükünü ve aile içi sorumluluklarını yerine getirmede ya da ihmal ettiğinde şiddetle karşılaştığını ifade etmektedir. Söz konusu kuramlara göre kadın kimliğine ve rollerine uygun hareket etmiyorsa, şiddeti deneyimlemesi kaçınılmazdır. Feminist kurama göre ise kadına yönelik şiddetin nedeni erkeğin aile içindeki gücünü ve iktidarını korumak istemesidir. Şiddet, erkeğin baskın olduğu toplumsal yapının bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve toplumsal cinsiyet kimlikleri erkeklerin şiddet uygulayabileceği söylemi ile şekillenmektedir. Özellikle Radikal feministlere göre medya ve kitle iletişim araçları kadına yönelik şiddeti meşrulaştırmaktadır. Şiddetin filmler ve sportif karşılaşmalar gibi yaşamın belirli bazı alanlarında kültürel kabulü, kişilerarası etkileşimin diğer alanlarına taşınabilmekte ve kadına karşı şiddetin kullanımına neden olabilmektedir.

Feminist kuramın kadına yönelik şiddetin nedenlerini tespit etmeye yönelik yukarıda sayılan tüm katkılarının yanı sıra, ailenin tarihsel olarak inşa edildiğini ve gücün aile içindeki eşitsiz dağılımının şiddeti artırdığını ortaya koyması yönleri ile de önemli olduğu düşünülmektedir (Bogard, 1988). Ayrıca post- modern feminizmin ortak bir kadın söyleminden ziyade her kadının yaşam deneyimlerinin farklı olduğunu belirtmesi kadına yönelik şiddetin nitel yöntemlerle incelenmesine katkıda bulunmuştur.

Sosyalleştirme kuramları arasında yer alan sosyal öğrenme kuramı, ekolojik kuram, psikanalitik kuram ve kültürel kuram, bireyin kendisini ve iletişim halinde oldukları çevrelerin şiddetin ortaya çıkışı ile ilişkisini tespit etmeye yönelik bir bakış açısı sunmaktadırlar. Bu teorilere göre bireyler nasıl davranacaklarını hem deneyimleri hem de şiddete maruz kalmaları aracılığıyla öğrenirler ve şiddet kuşaklararası aktararak sürdürülmektedir. Özellikle sosyal öğrenme ve psikanalitik kuram aynı zamanda mağdur ve suçlu arasındaki ilişkiyi, mağdurun şiddet uygulayarak intikam almak istemesi ile açıklamaktadır.

Diğer taraftan psikanalitik kuram kadına yönelik şiddet uygulayan bireylerin bazı kişisel bozuklukları ve ruhsal hastalıkları bulunabileceğini belirtmektedir. Örneğin, psikanalitik kurama göre şiddet içeren eylemlerde bulunanlar, toplumdaki diğer insanlardan farklı olan hasta bireyler olarak kabul görmektedirler. Bu durum ise şiddet uygulayanların suçunu hafif gösterme ve sorumluluğunu azaltma eğilimi taşımaktadır. Psikanalitik kuramın temelinde yer alan biyolojik yaklaşıma göre kadına yönelik şiddet doğal seçim süreci ile ilişkilidir. Biyolojik ve nörolojik faktörler; triod bezi sorunları, anormal beyin ebatları, hormonal bozukluklar, dikkat eksikliği ve baş yaralanmaları şiddet için risk oluşturmaktadır.

Sonuç olarak kuramlar şiddete uğrayan, psikolojik olarak istismar edilen veya cinsel saldırıya maruz kalan kadınların neden şiddete uğradıklarını içeren birçok açıklama sunmaktadırlar. Psikanalitik kuram kadına yönelik şiddetin akıl hastalığı ile bağlantılı olduğunu ve bu sorunun bireysel terapi ve rehberlik ile kolayca çözülebileceğine inanmaktadır. Diğer taraftan konuya ilişkin sosyolojik kuramlar toplumun genelinde çok kullanılmamakla birlikte, bireyin etkileşim halinde olduğu ve sosyalleştiği ortamların önemine dikkati çekmektedir. Sosyolojik bakış açısına göre kadına yönelik şiddet sorununun çözümü için toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel dönüşümün toplumda sağlanması gerekmektedir. Diğer taraftan hem şiddetin nedenlerini hem de nasıl önlenebileceğini gösteren kuramsal bakış açıları kadına yönelik şiddetin boyutlarını görmeyi kolaylaştırmaktadır.

KAYNAKÇA

- Aktaş, G. (2013). Yoksulluğu Ev İçinden Tanımlamak: Kadın Bakış Açısından Yoksulluk. *Uluslararası Katılımlı 7. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiriler Kitabı* (3 Kitaplık Set) / Edi. Muammer Tuna; Yardımcı Edi. Ünal Bozyer-Ebru Açık Turguter. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 1-11.
- Arendt, H. (1969). *On Violence*, New York, Harcourt, Brace & World Inc.
- Aşan, N. ve Demir, T. (2015). Kadına Şiddetin Arka Planı: Atasözleri ve Deyimlerimiz. *Turkish Studies International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 10/6 Spring 2015, p. 179-196
- Avcı, R. & Güçray, S.S. (2010). An investigation of violent and nonviolent adolescents' family functioning, problems concerning family members, anger and anger expression, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10: 65-76.
- Bancroft, L.,& Silverman, J. G. (2002). *The batterer as parent: Addressing the impact of domestic violence on family dynamics*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Bandura, A. (2004). *Social Learning and Self-Efficacy – Lecture Notes*.
- Bandura, A. (2001). Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective. *Annual Review of Psychology*, 52, 1-26
- Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. New York: W.H. Freeman.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. New York: General Learning Press.
- Bandura, A. & Walters, R. (1963). *Social Learning and Personality Development*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu- UNICEF (2010). *Türkiye' de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması*. <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf> (Erişim tarihi: 15 Şubat 2016).
- Bogard, M. (1998). Power, gender, and the family: feminist perspectives on family systems therapy. İçinde: *Feminist Psychoterapies: Integration of Therapeutic and Feminist Systems*. (Eds. Dutton-Douglas, M.A., Walker, LEA, NJ: Ablex, ss.118-133.
- Bourdieu, P. & Wacquant, Loic J.D. (2003). *Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, Çev. Nazlı Ökten, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments in Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Chodorow, N. (1999). *The Power of Feelings*. New Haven, CT: Yale University Press.
- DeKeseredy, W. ve Swartz, M.D. (2011). Theoretical and Definitional Issues in Violence Against Women. Schwartz, M.D. Renzetti, Edleson, J.L.,& Bergen, R.K. (Eds.) içinde *Sourcebook on Violence Against Women*. Sage, California, ss. 3-20.
- Dişsiz M. ve Şahin N. H. (2008). Evrensel Bir Kadın Sağlığı Sorunu: Kadına Yönelik Şiddet, *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi* 1(1). 50-58.
- Dobash, R. E.,& Dobash, R. (1979). *Violence Against Wives: A Case against the Patriarchy*. New York: Free Press.

- Dockrell, J. & Messer, D. (1999). *Children's Language and Communication Difficulties*. London: Cassell.
- Doğan İ. (2007). *Sosyoloji: Kavramlar ve Sorunlar*, Sistem Yayıncılık: Ankara.
- Donovan, J. (2013). *Feminist Teori*. (Çev. A. Bora, M. Gevrek, & F. Sayılan), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dutton, D. G., Starzomski, A. J., & Ryan, L. (1996). Antecedents of abusive personality and abusive behavior in wife assaulters. *Journal of Family Violence*, 11, 113-132.
- Edelson, J.L. (2000). *Primary Prevention and Domestic Violence*. Collaborative Violence Prevention Initiative toplantısında sunulan bildiri, San Francisco, CA.
- Elliott, D.S., Hamburg, B., & Williams, K.R. (1998). Violence in American schools: An overview. İçinde D. Elliott, B. Hamburg, and K.R. Williams (Eds.), *Violence in American Schools*(ss. 3- 30). New York, NY: Cambridge University Press.
- Fromm, E. (1981). *FreudDüşüncesinin Büyüklüğü ve Sınırları*,(çev. A.Artan),Dilek Matbaası, İstanbul.
- Gençoğlu, C., Kumcağız, H. ve Ersanlı, K. (2014). Ergenlerin şiddet eğilimine etki eden ailevi faktörler, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/2: 639-652
- Gold, M. (1987). Social ecology. M.C. Quay (Ed.) *Handbook of Juvenile Delinquency* (62-105). New York: Harper and Row Publishers.
- Gökkaya, V.B. (2015). Çaresizliği Öğrenen Kadın: Öğrenilmiş Çaresizlik, *Turkish StudiesInternational Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 10/14 Fall 2015, p. 53-70.
- Gökkaya, V.B. (2015). Ahtapot Kadınlar: Aile ve İş Yaşamı Kısılcındaki Kadınlar ve Karşılaştıkları Sorunlar, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*,Volume 10/10 Summer 2015, p. 233-248
- Gökulu, G., Uluocak, Ş. ve Bilir, O. (2014). Kadına Yönelik Şiddetin Yaygınlığı ve Risk Faktörleri: Çanakkale, Türkiye’de Bir Saha Araştırması, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/8 Summer 2014, p. 499-516.
- Görgün Baran, A. (2012). Toplumsal cinsiyet. İçinde *Davranış Bilimleri* N. Güngör-Ergan, B.Kütük ve R. Coştur (Ed.), s. 409-436. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güngör Ergan, N., Şahin Kütük, B. ve Coştur, R. (2012). *Davranış Bilimleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Herman, J. (1992). *Trauma and Recover: The Aftermath Violence- From Domestic Abuse to Political Terror*, Basic Books.
- Holtzworth-Munroe, A.,& Stuart, G.L. (1994). Typologies of male batterers: Three subtypes andthe differences among them. *Psychological Bulletin*, 116, 476-497.
- Hyde-Nolan, M.E. ve T. Juliao. (2011). Theoretical basis for family violence. R. Fife & S. Schrage (Eds). İçinde *Family Violence: What Health Care Providers Need to Know*. 1st Edn., Sudbury, MA: Jones & Bartlett Learning, ss. 5-21.

- İçli, T. G. (1994). Aile içi şiddet: Ankara, İstanbul ve İzmir örneği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11, 7-20
- İçli, T.G., Öğün, A. ve Nilüfer Özcan (1995). *Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu*, Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Kaner, S. (2001). *Ana Baba Denetimi İle Ergenlerin Suç Kabul Edilen Davranışlar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Ankara: 1. Ulusal Çocuk ve Suç: Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu, 229–255.
- Kantor, G.,& Straus, M.A. (1987). The drunken bum theory of wife beating. *Social Problems*, 34, 213-230.
- Kelly, L. (1999). *Domestic Violence Matters: an evaluation of a development project*. London: Home Office.
- Korkmaz, İ. (2003). Sosyal Öğrenme Kuramı. (Ed. Yeşilyaprak, Binnur) *İçinde Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Ankara: Pegem Yayınları
- Michaud, Y. (1978). *Violence et politique*, Paris, Gallimard.
- Miller, P.H. (2008). *Gelişim Psikolojisi Kuramları*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Neuman, W.L. (2012). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri*. Yayınodası Yayıncılık: Ankara.
- Nieburg, H. L. (1969). *Political Violence. The Behavioral Process*. New York: St. Martin's Press.
- Schechter, S. (1982). *Women and Male Violence: the Vision and Struggles of the Battered Women's Movement*. Cambridge, MA: South End Press.
- Shaw, C. & H. McKay. (1942). *Juvenile Delinquency and Urban Areas*. Chicago: Univ. Press.
- Siegel, L. J. & Senna J.J (1981). *Juvenile Delinquency*. New York: West Publication Company.
- Tahiroğlu, A., Bahalı, K., Avcı, A., Seydaoğlu, G. ve Uzel, M. (2009). Ailedeki disiplin yöntemleri, demografik özellikler ve çocuklardaki davranış sorunları arasındaki ilişki, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16 (2): 67-81
- Theories used to explain male violence against women partners and expartners, Scottish Women's Aid Raporu. <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/925/0063072.pdf> (Erişim tarihi: 08 Ocak 2016).
- Toffanin, A. (2011). Research on violence against women: A sociological perspective. *Interdisciplinary Journal of Family Studies*, XVII., 15-30.
- Ulusoy, D. (2012). Sosyalleşme. *İçinde Davranış Bilimleri*. Ed. Güngör-Ergan, N, Kütük, B. ve Coştur, R., ss. 365-378, Siyasal Kitabevi: Ankara.
- Wallace, R. & Wolf, A. (2013). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları: Klasik Geleneğin Genişletilmesi*, Çev. L. Elburuz ve M. R. Ayas, Punto Yayıncılık, İzmir.
- World Health Organisation (WHO) (2002). *World Report on Violence and Health*. http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/full_en.pdf?ua=1 (Erişim tarihi: 04 Ocak 2016).
- Yanık, A., Hanbaba, Z., Soygur, S., Ayaltı, B. ve Doğan, M. (2014). Kadına Yönelik Şiddet Davranışlarının Değerlendirilmesi: Türkiye'den Kanıt. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 4 (14), 104-111.

Turkish Studies

-
- Yücel, C. (2014). Türk ailesinde aile içi şiddetin kültürel dinamikleri, *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/8: 13-19,
- Yvnes, M. (2005). *Şiddet*, Çev: Cem Muhtaroglu, İletişim Yayınları.

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

- Gök, M. (2016). “Kadına Yönelik Şiddetin Kuramsal Temelleri ve Çözüm Önerileri / Theoretical Bases of Violence Against Women and Solution Proposals”, *TURKISH STUDIES - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Hayati Akyol Armağanı), Volume 11/2 Winter 2016, ANKARA/TURKEY, www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9468>, p. 451-472.

Copyright of Electronic Turkish Studies is the property of Electronic Turkish Studies and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.